

Katarina Vrhovec

KWAITO, KAJ JE TO?

V naslovu zveni kot mala potegavščina, vendar temu ni tako. Ne ponovim vprašanja, ampak navedem ime glasbeno-plesnega stila, ki se je pojavil v 90. h letih 20. stoletja na jugu Afrike, kjer se trenutno večinoma na nogometnih igriščih potijo nogometaši iz najrazličnejših koncev našega sveta. Ne potujemo samo ljudje. Potujejo tudi ideje, predmeti, navade,... Tudi glasba potuje. Glasbeni vzorci, melodija, ritmi, inštrumenti vzniknejo na določenem kraju in s pomočjo medijev kot smo ljudje in tehnoloških medijev, ki smo jih ustvarili ljudje, potujejo po svetu. Njihovo potovanje je zelo zanimivo, saj pri tem spreminjajo svojo prvotno obliko. Vsak kraj jim lahko dodana nekaj domačih primesi in s tem dobimo mešanico globalnega in lokalnega. Ameriški etnomuzikolog Anthony Seeger pravi, da sta glasba in hrana tisti dve sestavini človeške kulture, ki v današnjem času najobširneje krožita po svetu in s seboj nosita elemente njihovega izvora.

Kwaito je prav takšna mešanica elektronske house glasbe in afriških zvokov. Če to ni dovolj, ga mnogi še primerjajo in skoraj enačijo s hip hopom. Hip hop se je prvič pojavil na glasbeni sceni v revnem mestnem predelu New Yorka imenovanem Bronx. Bilo je dvajset let pred kwaitom, v 70. h letih 20. stoletja. House, ki je elektronska plesna glasba, izvira iz Chicaga, kjer se je pojavil v 80. letih istega stoletja. In afriški zvoki? Glasba, ki jo največkrat pripisujemo tako imenovani tradicionalni glasbi, saj so določeni glasbeni obrazci prisotni na nekem območju že dalj časa. V času pred napredkom tehnologije so počasneje prihajali v interakcijo z ostalimi, se počasneje spreminjali, v določeni meri ohranjali in dobili domač priokus. Etnomuzikologi so se do nedavnega posvečali prav takšni glasbi. Ob zavedanju, da je proces globalizacije intenzivnejši kot 500 let nazaj, so morali prilagoditi način preučevanja. Niso se osredotočili samo na tisto podeželsko glasbo, ki velja za tipično afriško, ampak so se posvetili tudi urbanim naseljem, čeprav so takšne raziskave še vedno v precej manjšem številu s tistimi poprej. Mnogo je še neobdelanih tem. Sedaj se zavedajo, da so bile stare meje narodov, jezikov in družbene skupnosti izpodrinjene procesom globalizacije, hibridizacije, oživljanja in dekolonizacije. V vsakem primeru je pri preučevanju najbolj pomemben družbeni kontekst z umeščenostjo v prostor in čas, in

izogibanje primerjanju določenega glasbenega stila ali kultur z ostalimi. Tudi kwaito nosi svojo zgodbo. Pomemben je družbeni kontekst, zato se moramo ozreti nazaj v čas kolonizacije.

V sredini 17. stoletja so na ozemlje današnje Republike Južna Afrika, kjer so živele različne etnične skupine, med njimi Xhosa in Zulu, pripluli nizozemski kolonisti. V začetku 19. stoletja so za njimi prispeli še kolonisti iz Velike Britanije. Gnalo jih je dejstvo, da je območje južne Afrike bogato s surovinami kot sta zlato in diamant, ki bi ju lahko s pomočjo cenene lokalne delovne sile izkopal, izvozili v Evropo in drugam po svetu ter obogateli. Po angleško-nizozemski vojni in burskima vojnama so na začetku 20. stoletja oblast prevzeli Angleži. Tako je bilo vse do leta 1961, ko se je država osamosvojila kot republika, neodvisna od Velike Britanije, a s podobno politiko kot doslej.

Današnje mesto Johannesburg je nastalo prav zaradi odkritja zlata leta 1800. Kolonisti so, zaradi potreb delovne sile, na območje rudnikov preselili moške iz cele države. Sem so se stekali pripadniki različnih etničnih skupin. S seboj so iz podeželskega okolja prinesli svoje navade in znanje. Tudi glasbeno znanje, ki je bilo prej del njihovega vsakdanjika. Okoli rudnikov so bile postavljene taverne, v katerih so lahko delavci igrali svojo tradicionalno glasbo. Uporabljali so tudi inštrumente kot sta banjo in harmonika, ki so jih prišleki prinesli iz Evrope. Že tu se je začelo mešanje evropskih in afriških zvokov. Imigranti so morali na tem območju vzpostaviti neko novo identiteto, ki se je vezala na drugačen življenjski slog in okolico. Vez med njimi in prejšnjim bivališčem je utrjeval le spomin, ki lahko postane popačen in romantično nostalgichen. Kmalu se je politika, z belim vodstvom na čelu, zaostрила in leta 1913 je sledila zakonska prepoved o gibanju. Takšni in drugačni zakoni in omejitve so sledile skozi celotno 20. stoletje vse do leta 1994, ko so bile v Republiki Južna Afrika prvič izvedene prve demokratične volitve, v katerih je predsedniški položaj zasedel temnopolti kandidat Nelson Mandela. Pred tem so črnci živeli ločeno od belcev. Javna mesta so bila razdeljena na tista po katerih se lahko gibajo in tista, ki so jim nedostopna, zato so se zadrževali predvsem v barakarskih naseljih na robu mesta. Tu je bila izrazita revščina, kljub temu, da je bilo glasbeno bogastvo vedno prisotno. Kljub temu, da so bili prikrajšani za radijske postaje, ki so jih poslušali belci in ostalo tehnologijo, so razvijali svoje stile izražanja preko glasbe. V 60. letih se je razvil stil mbaquanga, ki je prevladoval do 80. let, ko ga zamenja pop glasba 'bubblegum'. Tudi pri tem stilu so se mešali inštrumenti z Zahoda in glasbeni vzorci tipični za Afriko kot

je na primer pogovor med dvema ali večimi ritmi/glasovi. V 80.h letih 20. stoletja se pojavijo še drugi urbani žanri kot je na primer afro dance pop, ki so prispevali k razvoju kwaita. V 90.h je v klubih Johannesburga postajal zelo popularen čikaški house, ki so ga lokalni glasbeniki uporabili za mešanico z južnoafriško glasbo.

Leto 1994 je za Republiko Južna Afrika velikanski mejnik v njihovi samostojni zgodovini. Z izvolitvijo prvega temnopoltega predsednika omenjene države, so se vrstile spremembe na političnem, ekonomskem in drugih področjih. Najpomembnejša je odprava apartheida. Družbene spremembe so se odražale tudi v glasbi. Ker ni bilo več tolikšnega omejevanja, so imeli večjo svobodo izražanja in lažji dostop do mednarodne glasbe. V Republici Južna Afrika danes živi približno 40 milijonov prebivalcev od katerih je kar 75% temnopolnih. Mnogo od njih jih živi v getih. Kar polovica prebivalstva je mlajša od 21 let, kar privede do 20 milijonov mladih, ki večinoma poslušajo kwaito. Popularno urbano glasbo značilno za generacije po apartheidu, katero mnogi tuji avtorji povezujejo z iz Amerike uvoženim hip hopom. Kljub temu, da imata kwaito in hip hop mnogo skupnih točk, obvelja dejstvo, da je kwaito samosvoj edinstven slog. O tem piše Sharlene Swartz v članku *Is Kwaito South African Hip hop?* In Thokozani Mhlambi v članku *Kwaitofabulous: The Study of a South African urban genre*. Oba izpostavljata podobne utemeljitve. Najbolj očitna vzporednica med glasbenima žanroma je (oblačilni) videz glasbenikov in izgled videospotov. Izvajalci so večinoma temnopolni moški napravljeni v široka oblačila, ki prevladujejo v obeh žanrih, zato veljata za mačističnega. Ženske so predstavljene kot poželjiv spolni objekt, kajti pomembno je, da so prisotne v oblačilih, ki poudarijo njihove obline. kajti Če pojejo v duetu je njihova vloga obstranska. Tudi tiste izvajalke, ki so prisotne v kwaitu kot samostojne glasbenice poudarjajo iste vrednote. Njihovo življenje pa večinoma velja za škandalozno. Te izjeme so Brenda Fassie, ki je kwaito prevzela v 90.h letih, a že poprej zaslovela kot pop zvezda. Lebo Mathosa je pevka, ki prav tako slovi po seksapilnem plesu in besedilih. Pohvali pa se lahko s tem, da je pela na 85. letnici Nelsona Mandele. Ena od skupin, ki prodira na globalni glasbeni trg je Boom Shaka. Ta s svojo spolno mešano zasedbo oglašuje željo po vpletenosti žensk v politiko. Ostali izvajalci so večinoma moški. Arthur Mafokate je eno glavnih imen, saj je njegova pesem *Don't call me Kaffir* leta 1995 postala prvi hit tega glasbenega stila. V njegovem besedilu je razviden odraz svobode izražanja kot rezultat politične osvoboditve temnopolnih v Južni Afriki. Besedilo je kot nagovor njegovemu nadrejenemu belcu, v katerem poziva naj ga ta ne imenuje Kaffir kar v

arabskem jeziku pomeni neverujoč. Arthur Mafokate je s svojim hitom in slavo postal idol mladih, saj je kot večina odraščal v revni četrti Soweto v Johannesburgu. Uspel mu je preboj iz okolja nezaposlenosti in alkoholizma v glasbeno sfero, v kateri lahko na pošten način zasluži denar. Tak je tudi primer zelo popularnega južnoafriškega glasbenika z vzdevkom Zola. Odraščal je v četrti Soweto, se ukvarjal s kriminalom in nekaj let kot mladoleten presedel v zaporu. Odkrili so ga s pomočjo tako imenovanega šova talentov *Jam Alley* v Republiki Južna Afrika. Tako je začel svojo glasbeno kariero, ki se je nato razširila še na druga področja medijev. Trenutno vodi svojo pogovorno oddajo Zola 7 na televiziji SABC1. Tudi Arthur Mafokate je izkoristil svoj zalet, zato sodeluje še s petnajstimi bendi, ki jih je ustanovil in spravil v snemalne studie. Poleg njiju so tu še Makhendlas, Oskido, Mandoza, Mzekezeke, Browndash, Spikiri, TKZee in drugi. Ob prisotnosti glasbene založbe kot so TS, Ghetto Ruff, Bulldogs in ostale, postaja industrija kwaita hitro naraščajoča in konkurenčna. Zaobjema tudi svet prehrabene in tekstilne industrije, kajti s svojimi reklamami prepojenimi s kwaito glasbo oglašujejo celoten življenjski slog. Mestni stil oblačenja tako zastopajo znane južnoafriške blagovne znamke kot sta na primer Stoned Cherrie in Loxion Kulca. Oglašuje znamki kot sta Pepsi in Vodacom.

Kwaito in hip hop sta si podobna tudi po podajanju teksta. V kwaitu se sicer mnogokrat zgodi, da ta ni prisoten in v takšen primeru gre v prvi vrsti za glasbo namenjeno zabavi in plesu. Ko je prisotna tudi lirika je podana v obliki govornega besedila, torej rapanja. Nekatera tematika je politična in družbeno izpovedna, nekatera povsem preprosta-lahkotna. In nenazadnje je treba poudariti, da sta se oba glasbena stila pojavila v okolju afriške diaspore. Gre za izražanje mladih potomcev generacij, ki so se naselile v urbano okolje z namenom, da bi prišle do zaslužka. V Ameriki veliko črnškega prebivalstva živi v revnih četrtih večjih kozmopolitanskih mest. V tako imenovanih gosto naseljenih getih in imajo podobne izkušnje revščine kot temnopolti v barakarskih naseljih velikih mest v Republiki Južna Afrika.

Kljub vsem tem podobnostim s hip hopom ima kwaito še primesi drugega izvora. Za afriško glasbo je namreč značilen ponavljajoč se glasbeni vzorec, kar pomeni da skladba ne popelje do nekega vrhunca, ampak gre za ponavljanje iste teme. To je prisotno tudi pri kwaitu. Naslednja značilnost, ki jo zasledimo je interakcija med glasovi imenovana »call and respond«. Gre za pogovor dveh različnih zvokov. Naslednja značilnost je jezik uporabljen v kwaitu. To je Isicamtho, ki je jezikovna mešanica južnoafriških jezikov in južnoafriške angleščine. Gre za jezik, ki je včasih

veljal za sleng moških-gangsterjev v revnih četrtih province Gauteng kot je Soweto. V času po apartheidu je temu drugače, saj je jezik spopulariziran in simbolizira družbene spremembe. Pojavlja se tudi v govorici starejših, medijih in večinoma med mladimi v urbanem okolju. Belci se ob tem počutijo neprijetno, saj ne razumejo vsebine povedanega., kar je ironičen preobrat. Na televiziji so se pojavile tudi mnoge oddaje, serije in šovi za mlade, kjer uporabljajo le omenjeni jezik, s čimer prispevajo k njegovi širitvi. Beseda kwaito iz jezika Isicamtho, natančneje iz besede *amakwaitos*, pomeni gangster. V južnoafriški angleščini (Afrikaans) pa beseda *kwaai* pomeni strog/jezen. Besedila se v zadnjem desetletju prevajajo tudi v angleščino, saj imajo težnje po predoru na tuja tržišča.

Že po letu 2001 je kwaito glasba prodrla na evropski in ameriški trg, čeprav v globalni sferi ne velja za osrednji popularen glasbeni stil kot v njegovi domovini. Njegova širitev poteka zlasti čez meje sosednjih držav kot so Namibija, Botsvana in Zimbabwe. S pregledom družbenega konteksta glasbenega stila kwaito lahko trdimo, da je edinstven in poseben za svoje okolje. Gre za enega izmed mnogih žanrov Republike Južna Afrika. Predstavlja odraz delovanja svetovnih glasbenih tokov, ki v svojem glavnem toku nosijo popularno množicam všečno glasbo, in na novih ozemljih tvorijo nek nov glasbeni vzorec. Gre za izdelke, ki v sebi skrivajo preplet lokalnega in globalnega.

Na koncu bom povzela še besede etnomuzikologa Alana Merriama, ki pravi, da je morda primerjava, ki sega preko kulturnih meja nemogoča, saj so glasbe in kulture sveta unikatne. Glasba pa mora biti razumljena kot sestavni del kulture, oziroma produkt določene človeške skupnosti. Dodajam, da je glasba kot govorjeni jezik. Je nek vzorec, živeči organizem, ki se nenehno spreminja. Tudi naša slovenščina ni ista kot je bila v 19. stoletju, a še vedno je to slovenski jezik.

Danes je glasbena kulisa svetovnega nogometnega prvenstva v Republiki Južna Afrika, zaradi različnih dejavnikov, ki vplivajo na izbor, takšna kot je. Upam, da boste med to bero glasbe naleteli tudi na kwaito. Zagotovo boste, če že niste, kar nekajkrat slišali uradno himno tokratnega svetovnega prvenstva, ki jo izvaja kolumbijska pevka Shakira in južnoafriška skupina Freshlyground. Morda pa se bomo presenečeno zdrznili prav v trenutku, ko bo na ekranu prenos neverjetnega zadetka v gol, kateremu bo sledil val navdušenja s tribun in kwaito glasbeni vložek.

VIRI in LITERATURA:

LITERATURA:

Aubert, Laurent

2007 *The music of the other : new challenges for ethnomusicology in a global age*. Aldershot, England, Burlington, VT : Ashgate, cop.

Berger, Harris M. in Michael Thomas Carroll, ur.

2003 *Global pop, local language*. Jackson: University Press of Mississippi.

Koskoff, Ellen, ur.

2008 *The concise Garland encyclopedia of world music*. New York, Abingdon : Routledge, cop.

Mhlambi, Thokozani

2004 "Kwaitofabulous': The study of a South African urban genre.' *Journal of the Musical Arts in Africa*, vol 1: 116-27.

Nettl, Bruno

1983 *The study of ethnomusicology : twenty-nine issues and concepts*. Urbana, Chicago, London : University of Illinois Press, cop.

Swartz, Sharlene

2008 'Is Kwaito South African hip-hop?: why the answer matters and who it matters to.' *The World of Music*. 50(2): 15-33.

Vidmar, Ksenija Horvat

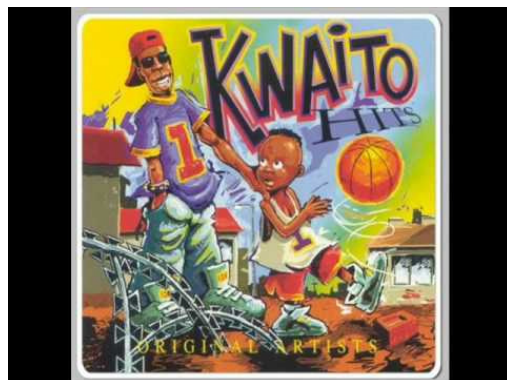
2006 *Globalna kultura*. Ljubljana: Študentska založba.

INTERNETNI VIRI:

1. <<http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim20/rizman.pdf>>, pregledano marca 2010.
2. <<http://en.wikipedia.org/wiki/Kwaito>>, pregledano marca 2010.
3. <<http://www.facebook.com/group.php?gid=21854167410>>, pregledano marca 2010.
4. <<http://kwaito.com/>>, pregledano marca 2010.
5. <<http://www.amazon.com/Kwaito-South-African-Hip-Hop/dp/B00004WF17>>, pregledano marca 2010.
6. <<http://www.insideout.org/documentaries/kwaito/>>, pregledano marca 2010.
7. <http://www.southafrica.info/what_happening/news/features/kwaito.html>, pregledano marca 2010.
8. <<http://www.stonedcherrie.co.za/>>, pregledano marca 2010.
9. <<http://www.yfm.co.za/>>, pregledano marca 2010.
10. <<http://en.wikipedia.org/wiki/Johannesburg>>, pregledano marca 2010.
11. <<http://en.wikipedia.org/wiki/Gauteng>>, pregledano marca 2010.
12. <<http://www.bbc.co.uk/worldservice/africa/features/rhythms/southafrica.shtml>>, pregledano marca 2010.
13. <http://www.jmaa.uct.ac.za/pdfs/JMAA_Vol1_Kwaitofabulous.pdf>, pregledano marca 2010.
14. <<http://www.theyouthinstitute.org/pubs/ls%20Kwaito%20South%20African%20Hip%20Hop.pdf>>, pregledano marca 2010.
15. <<http://www.myspace.com/brendafassiee>>, pregledano marca 2010.
16. <http://en.wikipedia.org/wiki/Brenda_Fassie>, pregledano marca 2010.
17. <<http://www.radiostudent.si/article.php?sid=20027>>, pregledano marca 2010.
18. <<http://radiostudent.si/article.php?sid=13090&query=rima&newlang=slovene>>, pregledano marca 2010.
19. <http://en.wikipedia.org/wiki/Arthur_Mafokate>, pregledano marca 2010.
20. <http://en.wikipedia.org/wiki/Zola_%28entertainer%29>, pregledano marca 2010.
21. <<http://www.zola7.co.za/>>, pregledano marca 2010.
22. <http://en.wikipedia.org/wiki/Boom_Shaka>, pregledano marca 2010.
23. <http://www.sternsmusic.com/discography_detailed/665>, pregledano marca 2010.
24. <http://en.wikipedia.org/wiki/Grime_%28music%29>, pregledano marca 2010.

25. <<http://en.wikipedia.org/wiki/Dancehall>>, pregledano marca 2010.
26. <<http://www.thenewblackmagazine.com/view.aspx?index=465>>, pregledano marca 2010.
27. <<http://sac.sagepub.com/cgi/content/abstract/11/4/343>>, pregledano marca 2010.
28. <<http://www.rage.co.za/>>, pregledano marca 2010.
29. <<http://mondialogo.org/46.html?&L=4>>, pregledano marca 2010.
30. <<http://www.afromix.org/html/musique/styles/kwaito/index.en.html>>, pregledano marca 2010.
31. <<http://www.southafrica.net/sat/content/en/us/full-article?oid=17972&sn=Detail&pid=7014&Kwaito-music-culture>>, pregledano marca 2010.
32. <<http://www.rockonnet.com/print-article.php?id=5&article=5850&dogodek=0&artist=0&nagrada=0>>, pregledano marca 2010.
33. <<http://www.myspace.com/kwaitomusik>>, pregledano marca 2010.
34. <<http://www.last.fm/tag/kwaito>>, pregledano marca 2010.
35. <<http://www.mafikizolo.co.za/>>, pregledano marca 2010.
36. <http://uk.encarta.msn.com/dictionary_1861825059/pantsula.html>, pregledano marca 2010.
37. <<http://www.musicglobalization.com/2009/10/music-industrys-biggest-problems.html>>, pregledano aprila 2010.
38. <http://scholar.google.si/scholar?q=globalization+and+popular+culture&hl=sl&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart>, pregledano aprila 2010.
39. <<http://www.youtube.com/watch?v=HEXOSDcT3H0&feature=related>>, pregledano maja 2010

PRILOGA FOTOGRAFIJ:

(www.afromix.org...kwaito-hits.en.html, pregledano aprila 2010)

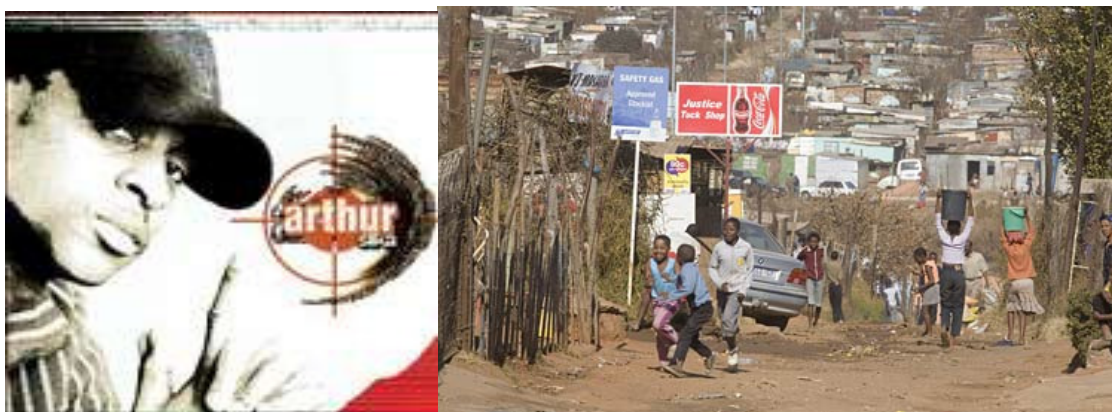
Ob rudnikih zlata

(<http://www.rymaszewski.iinet.net.au/...images/gold2.jpg>, pregledano aprila 2010)

Lebo Mathosa

(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6076492.stm>, pregledano maja 2010)

zgoraj: Johannesburg in Nelson Mandela

(http://media.news.com.au/travel/lp/images/BN1531_33.jpg, pregledano aprila 2010)

(<http://blog.beliefnet.com/moviemom/nelson%20mandela.jpg>, pregledano aprila 2010)

spodaj: Arthur Mafokate in Soweto

(http://image.guardian.co.uk/sys-images/Arts/Arts_/site_furniture/2008/01/30/soweto460.jpg,
pregledano aprila 2010)

(<http://www.inkundla.net/indaba/2005/Mpandula/sika1.php>, pregledano aprila 2010)

glabene povezave:

<http://www.youtube.com/watch?v=1PwH1U5s6bU> (Arthur Mafokate)

<http://www.youtube.com/watch?v=euzWZp6kTdg> (kwaito)

http://www.youtube.com/watch?v=6gh59_fI9ks&feature=related (ples)